

The role of names in society

Madinakhon ABDUKHAKIMOVA¹

Samarkand State Institute of Foreign Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received December 2024

Received in revised form

10 January 2025

Accepted 25 January 2025

Available online

25 February 2025

Keywords:

name,
society,
personality,
identification,
culture,
nationality,
history,
psychology,
stereotype,
globalization,
modern names,
religious names,
social status,
the impact of the name.

ABSTRACT

This article extensively discusses the role of names in society, their social, psychological, historical and cultural aspects. Names play an important role in identifying a person, determining their national and religious affiliation. It also discusses the impact of a name on a person's personality, social status and future life. The article also analyzes the history of names, modern trends and the impact of globalization on the development of names. The importance of the name selection process and its role in human life are discussed, and scientifically and practically based conclusions are given.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss2/S-pp368-371>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ismlarning jamiyatdagi o'рни

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

ism,
jamiyat,
shaxsiyat,
identifikatsiya,
madaniyat,
milliylik,
tarix,
psixologiya,
stereotip,
globalizatsiya,
zamonaviy ismlar,
diniy ismlar,
ijtimoiy mavqe,
ismning ta'siri.

Tarixiy va madaniy jihatlarini keng yoritiladi. Ismlar shaxsning identifikatsiyasida, milliy va diniy mansubligini belgilashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, ismning inson shaxsiyatiga, ijtimoiy mavqega va kelajak hayotiga ta'siri haqida fikr yuritiladi. Maqolada ismlarning tarixi, zamonaviy tendensiyalari va globalizatsiyaning ismlar rivojlanishiga ta'siri ham tahlil qilinadi. Ism tanlash jarayonining ahamiyati va uning inson hayotidagi roli muhokama qilinib, ilmiy va amaliy jihatdan asoslangan xulosalar beriladi.

¹ Teacher, Samarkand State Institute of Foreign Languages. E-mail: mka010183@mail.ru

Роль имен в обществе

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

имя,
общество,
личность,
идентичность,
культура,
национальность,
история,
психология,
стереотип,
глобализация,
современные имена,
религиозные имена,
социальный статус,
влияние имени.

В статье подробно рассматривается роль имён в обществе, их социальные, психологические, исторические и культурные аспекты. Имена играют важную роль в идентификации человека, определяя его национальную и религиозную принадлежность. Также обсуждается влияние имени на личность, социальный статус и будущее человека, анализируется история имён, современные тенденции и влияние глобализации на их развитие. Отмечается важность процесса выбора имени и его роль в жизни человека, приводятся научно и практически обоснованные выводы.

KIRISH

Ism inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, u nafaqat shaxsni boshqa odamlardan ajratib turuvchi identifikator, balki uning ijtimoiy, madaniy va tarixiy merosining ifodasi hamdir. Ismlar insonning jamiyat bilan aloqasini shakllantiradi, uning shaxsiyati, ijtimoiy mavqei va hatto kelajakdagi muvaffaqiyatlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Dunyoning turli xalqlari o'z an'ana va e'tiqodlariga asoslangan holda farzandlariga ismlar berib kelganlar, bu esa ismlarning milliy va madaniy identifikator sifatida ham katta ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Har bir ismning ma'lum bir kelib chiqishi, ma'nosi va u bilan bog'liq ijtimoiy qarashlari mavjud. Ba'zi ismlar insonning oilaviy nasabiga bog'liq bo'lsa, boshqalari diniy yoki tarixiy shaxslar nomidan kelib chiqqan bo'lishi mumkin. Shuningdek, psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ism inson shaxsiyatiga bevosita ta'sir qilishi mumkin. Masalan, ijobiy ma'no anglatuvchi ismlar kishining o'ziga bo'lgan ishonchini oshirsa, kam uchraydigan yoki noodatiy ismlar esa insonni ajralib turishga undaydi. Ushbu maqolada ismlarning jamiyatdagi o'rni, ularning tarixiy, psixologik va madaniy ahamiyati keng yoritiladi. Shuningdek, turli millatlarga xos ismlar, ularning ijtimoiy stereotiplari va shaxsiy rivojlanishdagi o'rni haqida batafsil ma'lumot beriladi. Ismlarning inson hayotidagi o'rni chuqur o'rganilsa, bu kelajak avlodlar uchun muhim xulosalar chiqarishga yordam berishi mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Ism nafaqat shaxsning identifikatori, balki uning ijtimoiy mavqei, madaniyati va tarixiy merosining bir qismi sifatida ham e'tirof etiladi. Ismlar odamning jamiyat bilan o'zaro aloqasini shakllantiradi, uning shaxsiyati va dunyoqarashiga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada ismlarning ijtimoiy hayotdagi o'rni, ularning tarixiy, psixologik va madaniy ahamiyati keng yoritiladi.

Bizga ma'lumki **ism – shaxsni identifikatsiya qilish vositasi sifatida qaraladi va**

Ism insonni boshqa odamlardan ajratib turuvchi eng asosiy belgidir. Jamiyatda insonni tanib olish va u bilan muloqot qilishda ism asosiy rol o'ynaydi. Ism quyidagi jihatlar bo'yicha muhim hisoblanadi:

- **Birinchidan:** Huquqiy identifikatsiya shaxsning rasmiy hujjatlari (pasport, tug'ilganlik guvohnomasi, diplom va boshqalar) ism orqali rasmiylashtiriladi.

• **Ikkinchidan:** ijtimoiy tanishuv: ism orqali inson o'z atrofida-gilar tomonidan qabul qilinadi va tan olinadi.

• **Uchinchidan:** oilaviy va nasl davomiyligi: Ism oilaviy an'analar bilan bog'liq bo'lib, ba'zan avloddan-avlodga o'tadi.

Ismlar borasida to'xtalar ekanmiz ism – milliy va madaniy identifikator sifatida ismlar insonning milliylikka mansubligini va madaniyatini aks ettiradi. Har bir xalq o'zining har qanday tarixiy davrlarida ham diniy qadriyatlariga asoslangan holda bolalariga ism tanlaydi.

Bu holatlarni misollarda ko'rib chiqamiz

• **O'zbek ismlari** arabcha, forscha va turkiy ildizlarga ega (*Rustam, Kamron, Mohira*).

• **Nemis ismlari** tabiat va fazilatlar bilan bog'liq (*Fruhling, – "bahor", Yonas– "tinchlik farovonlik ramzi"*).

• **Arab ismlari** diniy va tarixiy shaxslar nomidan kelib chiqqan (*Muhammad, Aisha, Umar*).

Jamiyatda ismlarga qarab ijtimoiy mavqeyni belgilashimiz mumkin

Ba'zi ismlar insonning jamiyatdagi mavqeini yoki kelib chiqishini bildirishi mumkin:

• **Qirolik ismlari** – tarixiy jihatdan yuqori tabaqa vakillariga xos (*Napoleon, Elizabet*).

• **Diniy ismlar** – odamning diniy qarashlari va e'tiqodini aks ettiradi (*Abdulloh, Yuhanno, Davud*).

• **Oddiy xalq orasida keng tarqalgan ismlar** – milliy urf-odatlarga bog'liq (*Olim, To'rabek, Shirin*).

Tilshunoslikda ismlarning psixologik ta'siri ism va shaxsiyat misolida ham psixologlar tomonidan ismning inson shaxsiyatiga bevosita ta'sir qilishini aniqlashgan. Misollar:

• **Ijoiy ma'no anglatuvchi ismlar** insonda o'ziga ishonchni oshiradi.

• **Kam uchraydigan ismlar** odamni ajralib turishga undaydi.

• **Salbiy yoki kulgili eshtiladigan ismlar** bolalikdan boshlab insonning o'ziga bo'lgan munosabatini pasaytirishi mumkin.

Tadqiqotlarga ko'ra, "katta ismlar effekti" degan psixologik fenomen mavjud bo'lib, ba'zi ismlar muvaffaqiyatli hayot kechirishga ko'proq moyil ekanligini ko'rsatadi. Masalan, jiddiyroq va hurmatli ismlar (*Aleksandr, Shavkat*) odatda rahbarlar orasida ko'proq uchraydi.

Jamiyatda ba'zi ismlar bilan bog'liq stereotiplar ham mavjud.

Masalan,

• **Erkak ismlarida** yetakchilik, kuch va jasorat ma'nolari aks ettiriladi (*Rustam, Amir, Timur*).

• **Ayol ismlarida** nafislik va go'zallik ifodalangan (*Dilnoza, Malika, Zebo*).

Ba'zan insonning ismi unga qanday munosabatda bo'lishga ta'sir qiladi. Masalan, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, biznes yoki ish intervyularida ba'zi ismlar ko'proq qabul qilinadi. Ismlar ming yillardan beri mavjud bo'lib, ularning kelib chiqishi turlicha:

• **Qadimgi yunon ismlari** xudolar va qahramonlar bilan bog'liq (*Afina, Aleksandr*).

• **Qadimgi turkiy ismlar** tabiat va jasorat bilan bog'liq (*Bo'ri, Alp*).

• **Yevropa ismlari** diniy va qirolik an'analari bilan bog'liq (*Richard, Viktor*).

Ko'plab ismlar diniy manbalardan kelib chiqqan:

- **Islomiy ismlar** Qur'onga asoslangan (*Muhammad, Umar, Aisha*).
- **Xristian ismlari** Injil qahramonlari bilan bog'liq (*Pavel, Mariya*).
- **Yahudiy ismlari** Tavrot asosida tanlanadi (*Dovud, Sulaymon*).

XULOSA

Diniy ismlar insonning e'tiqodini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak ismlar inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, ular shaxsni identifikatsiya qilish, jamiyatdagi mavqeini belgilash, shaxsiy xususiyatlariga ta'sir qilish va madaniy merosni ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun bolaga ism tanlash mas'uliyatli jarayon bo'lib, u faqat chiroyli yoki noodatiy bo'lishi uchun emas, balki uning kelajak hayoti, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga ham foydali bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Андерсон, Б. (2001). Tasavvur qilingan jamoalar: Millatchilikning kelib chiqishi va tarqalishi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Baxtiyorov, A. (2019). O'zbek ismlarining etimologiyasi va tarixiy shakllanishi. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. G'ulomov, M. (2020). Ismlar va ularning inson psixologiyasiga ta'siri. Samarqand: Ilm nuri.
4. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Юсуфов, Ш. (2018). O'zbekcha ismlar: Tarix, ma'no va zamonaviy tendensiyalar. Toshkent: Ma'naviyat.
6. Berger, P., & Luckmann, T. (1966). The Social Construction of Reality. New York: Anchor Books.
7. Dawkins, R. (2006). The Selfish Gene. Oxford: Oxford University Press.
8. Филиппов, В. (2017). Имя и личность: психолого-социологический анализ. Москва: Наука.
9. Islamov, R. (2021). Nomlar falsafasi va ularning ijtimoiy ahamiyati. Buxoro: Sharq Yulduzi.
10. Anorqulov, S. (2020). TOPONYMS AS AN OBJECT OF LINGUISTIC RESEARCH. Philology Matters, 2020(1), 129-136.
11. Яхшиев, А. (2024, October). Особенности профессионального диалога. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 474-478).
12. Бушуй, А. М., & Яхшиев, А. А. (1986). Фразеология узбекской диалогической речи (на материале художественной прозы). Сов. тюркология, 3, 27-33.